



REGELE TRAC

de Euripide

Mărturisesc că nu auzisem de această piesă a lui Euripide și, după ce am asistat la spectacolul teatrului orădean, am căutat în bibliotecă indicile existenței sale. Un elenist de talia lui Aram Frenkian nu o pomeneste, cu toate că, în cartea sa „Înțelesul suferinței umane la Eschil, Sofocle și Euripide”, face referințe pină și la fragmentele rămase din creația tragicului, după o ediție destul de celebră, aceea a lui August Nauck, „Tragicorum Graecorum fragmenta”. Nici în „Istoria...” fraților Croiset nu am găsit lămuriri. M-a edificat Robert Flacelière, care, în „Istoria literară a Greciei antice”, menționează, printre scrierile lui Euripide, piesa *Rhesos*, amintind că alți cercetători nu i-o atribuie. Desigur, nu e cazul să discutăm aici în detaliu problema paternității textului. Hotărît, piesa nu aparține lui Euripide. Cred că anonimul ar putea fi un dramaturg care nu numai că cunoștea profund spiritualitatea tracă, dar se făcea și purtător al acestei spiritualități. Unele motive ne sugerează această credință. Mai întâi, patetica descriere a regelui trac Rhesos, venit în ajutorul Troiei înconjurată de ahei, patos puțin obișnuit la atenieni, înclinați, după cum știm, spre xenofobie; dar, mai cu seamă, ideea ce se desprinde din această scurtă tragedie, a regelui trac ucis, în cortul său, de către iscoadele dușmanilor, în noaptea premergătoare luptei, idee care nu exprimă fondul spiritualității grecești, căci moartea regelui e numai tragică, lipsită de aură eroică. Moartea stă tot sub destin, căci zeița Atena se face executoare, purtînd brațul înarmat al lui Ulise către inima regelui, dar înțelesul suferinței morții este altul decît acela cu care ne-au obișnuit tragediile grecești și se

rostește cu claritate, în replica conducătorului de car al regelui, anume, că moartea, în sine, nu are nimic glorios; gloria — această pseudoveșnicie estetică, cum o numea un filozof — aparține celor vii, celor rămași, aceștia se bucură de ea. E o îndreptățire, aici, a morții fără glorie, o îndreptățire a omului, de a muri oricum, oriunde, oicînd, tragicul pur existînd tocmai în acest hiatus. Aceasta mi-aduce aminte de o zicală veche românească (poate, foarte veche, poate, dintr-un substrat al înțelepciunii trace): „O viață are omul, dar și o moarte”. Construcția e adversativă. Viața ț-i-o poți face, moartea, nu. Sfirșitul nu încununează lucrul, ca la greci și la latini, ci întrerupe lucrarea. E un accident, ce determină seria incidentelor vicțiilor indivizilor la viața speciei.

Conform teodiceei lui Euripide, justiția divină, dacă există, vine cu întârziere, și zeii sînt condamnați cînd intră în conflict cu rațiunea. În tragedia regelui trac, zeii sînt doar umbre purtătoare de destin. Ca atare, ei nu sînt condamnați și sînt oarecum exteriori actului tragic, asemeni mesagerului care vestește nenorocirea, dar nu participă la ea. Aceasta dă piesei și nota de convenționalism deloc specifică lui Euripide. Piesa începe în atmosfera de nehotărîre și de temeri pentru soarta cetății, ale lui Hector și ale comandanților troieni. Punctul ei central, luminos, e apariția regelui trac Rhesos, care dă troienilor încredere în izbîndă, întărindu-le hotărîrea de luptă. Finalul degajă un sentiment de tristețe, pentru că rosturile celor rămași nu se împletesc, moartea regelui subliniază, parcă, înstrăinarea dintre două mentalități, dintre două neamuri, lipsa comunității de destin al acestora, în planul istoriei.

Toate aceste sensuri sînt redată cu claritate și în spectacolul lui Sergiu Savin, care apasă pe modernitatea teatrului acestui — să-l numim așa — pseudo-Euripide, acordînd personajelor mai multă consistență și individualizînd curenții, prin distribuizarea parabazelor pe fiecare interpret în parte. Principahul corifeu, în interpretarea lui Mircea Constantinescu, are de rostit partea de comentariu, de reflecție asupra condiției tragice a omului, legînd publicul de ficțiunea scenei, ea un alt *raisonneur* modern. Mircea Constantinescu păstrează și acel aer sibilinic, de conștiință lucid-prevestitoare a dramei. Ion Mîinea e un Hector solemn, cu vocea, însă, cam alterată. O apariție sobră, cu o ținută demnă, relevînd un caracter nobil și deschis, este, în regele trac Rhesos, Liviu Rozorea. Radu Vaida face, în Dolon, un ins animat de ură, dar cu prea multă ostentație. În fine, mai remarcăm imaginea cald maternă a Allei Tăutu, în rolul Muzei. Au mai interpretat: Eugen Tugulea, Ion Martin, Misko László, Técsi Alexandru, Elisabeta Jar, Ion Abrudan, Nicolae Barosan (conducătorul de car al regelui).

C. R. M.